

VEDEN VUORO – VESIENSUOJELUN TEHOSTAMISOHJELMA 2019-2023

Ympäristöministeriön kuvapankki, Markus Sirikka

TAVOITTEENA ON SAAVUTTA JA YLLÄPITÄÄ VESIEN JA ITÄMEREN HYVÄ TILA

Vesistöjemme hoito vaatii jatkuvaa ja pitkäjänteistä panostusta. Olemme onnistuneet vähentämään Itämeren ja sisävesien ravinne- ja kiinto-ainekuormitusta. Suunta on oikea, mutta olemme edenneet liian hitaasti. Vesien hyvää tilaa ei ole mahdollista saavuttaa ilman lisätoimenpiteitä. Ilmastonmuutoksesta aiheutuvat lisääntyvät sateet ja leudot talvet edelleen lisäävät ravinnekuormitusta vesiin. Vesien tilaa heikentää myös haitallisten aineiden aiheuttaman kuormituksen kasvu.

Ohjelman perustana ovat vesien- ja merenhoidon suunnitelmat ja toimenpideohjelmat.

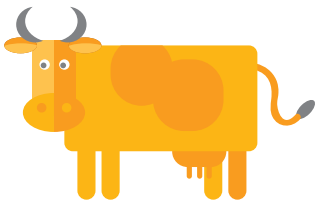
Ohjelman periaatteita ovat konkreettisten toimenpiteiden kohdentaminen vaikuttavimpiin tilaa parantaviin toimiin, toimijoiden yhteistyön vahvistaminen sekä uusien toimintatapojen ja menetelmien käyttöönotto.

Ohjelman vaikuttavuutta seurataan koko ohjelman ajan ja seurannan tuloksia hyödynnetään ohjelman toteutuksessa ja arvioinnissa.

MAATALOUDEN VESIENSUOJELUN INNOVATIIVISET MENETELMÄT JA VALUMA-ALUEKOHTAISEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN

Tavoitteena on vähentää maatalouden ravinnekuormitusta toteuttamalla laajamittainen kipsin peltolevitys Saaristomeren valuma-alueella sekä selvittämällä rakennekalkin ja kuitulietteen käyttöä maatalouden vesiensuojelukeinona.

Toimenpiteet parantavat maan rakennetta stabiloimalla maa-ainesta ja siihen sitoutunutta fosforia vähentäen siten kiintoainesten ja fosforin huuhtoutumista. Tavoitteena on myös vahvistaa valuma-alueen toimijoiden yhteistyötä.

KIPSIN LEVITYS

Tavoitteena on levittää Saaristomeren valuma-alueen pelloille kipsiä 50 000 hehtaarille vuosina 2020–2023 ja vähentää valuma-alueelta Saaristomereen tulevaa kuormitusta. Saaristomeren valuma-alueella on maatalouden kuormittamia vesistöjä, eikä maatalouden ravinnekuormitus ole siellä toimenpiteistä huolimatta vähentynyt.

Kipsiä on tutkittu vesiensuojelutarkoituksessa jo yli 10 vuoden ajan, ja sen on todettu vähentävän pelloilta tulevan fosforin kuormituksen noin puoleen. Kipsiä voidaan käyttää savimailla sellaisilla valuma-alueilla, joilta vesi kulkeutuu suoraan tai jokia pitkin mereen. Kipsikäsittely vaikuttaa noin viisi vuotta.

Kipsihanketta hallinnoi Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus).

Ympäristöministeriön kuvapankki

RAKENNEKALKKI JA KUITULIETTEET

Hankkeiden tavoitteena on selvittää rakennekalkin ja kuitulietteiden peltokäytön vaikutukset vesistöön ja maaperään valuma-alueen mittakaavassa sekä laaditaan käytännön oppaat niiden käytöstä.

Rakennekalkki on maanparannuskalkkia, johon on lisätty poltettua ja/tai sammutettua kalkkia. Rakennekalkki parantaa maan rakennetta sitomalla saveshiukkasia, jolloin myös fosfori pysyy pellolla. Kuitulietteet kuten selluteollisuudesta yli jäänyt puuaines eli ns. nollakuitu ja eri tavoin käsitellyt sekalietteet ovat metsäteollisuuden sivutuotteita. Kuitujen mukana maaperään tulee hitaasti hajoavaa hiiltä, joka aktivoi mikrobitoimintaa ja parantaa näin maan rakennetta. Tämä vähentää ravinteiden huuhtoutumista.

Ympäristöministeriö on käynnistänyt tutkimus- ja kehittämishankkeet rakennekalkin ja kuitulietteiden käytöstä maatalouden vesiensuojelukeinonavuosille 2019–2021.

VALUMA-ALUEKOHTAINEN VESIENSUOJELUN YHTEISTYÖ

Ilmastomuutokseen sopeutuminen edellyttää koko valuma-alueen tarkastelua ja keinoja, joilla tehostetaan vesiensuojelua. Luottamukseen ja paikallistuntemukseen perustuvasta vesistö- ja valuma-aluekohtaisesta yhteistyöstä on saatu hyviä kokemuksia. Tavoitteena on vahvistaa sitoutumista pitkäjänteiseen vesiensuojelutyöhön ja tehostaa toimenpiteiden vaikuttavuutta.

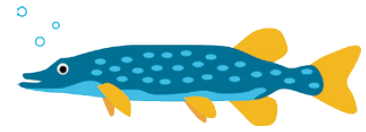
Ympäristöministeriö käynnistää tutkimus- ja kehittämishankkeen valuma-aluekohtaisen vesiensuojelun yhteistyön toimintamallista. Hanke toteutetaan vuosina 2020–2022.

VESIENHALLINTA MAA- JA METSÄTALOUEDESSA

Ilmastonmuutoksesta aiheutuvat lisääntyvät sateet ja leudot talvet lisäävät ravinnekuormitusta vesiin.

Tavoitteena on maa- ja metsätalouden entistä paremman vesien hallinnan avulla tehostaa vesiensuojelua ja ilmastonmuutokseen sopeutumista. Luonnonmukaisen vesirakentamisen toimenpiteet edistävät myös luonnon monimuotoisuutta.

Ympäristöministeriön kuvapankki, Jukka Rapo ja Unto Tapio

VESISTÖKUNNOSTUKSET JA ASIAANTUNTIJAVERKOSTOJEN VAHVISTAMINEN

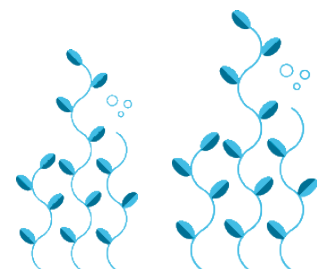
Vesistökuunnostusten tavoitteena on parantaa vesien tilaa ja vesiympäristöä sekä lisätä luonnon monimuotoisuutta. Lisäksi vahvistetaan alan toimijoiden yhteistyötä ja uusien toimijoiden osallistumista vesienhoitoon. Tavoitteena on myös kehittää vesistökuunnostuksen toimialaajakamalla vesistökuunnostajille ajantasaista tietoa kunnostusmenetelmistä ja luomalla mahdollisuuksia kokeilla uusia menetelmiä.

Yleisimpiä kunnostustarvetta aiheuttavia ongelmia järvissä ovat rehevöityminen, mataloituminen ja umpeenkasvu. Tehokkailla kunnostustoimilla saadaan pysyviä ja parempia vaikutuksia, jos järveen tulevaa ravinne- ja kiintoainekuormitusta saadaan myös vähennettyä. Kunnostustoimet ulottuvat siis useimmiten koko valuma-alueelle.

Virtavesissä kunnostustarvetta aiheuttavat ravinne- ja kiintoainekuormituksen lisäksi padotuksen ja perkauksen tuomat haitat. Myös pienvesien hydrologia, veden laatu ja elinympäristöt ovat heikentyneet maa- ja metsätalousalueiden kuivatuksen sekä vesistöarakentamisen vuoksi.

Vesistökuunnostushankkeisiin voi hakea vuosittain valtionavustusta ELY-keskuksista. Ohjelman avulla voidaan lisätä merkittävästi vesistökuunnostushankkeiden määrää ja parantaa ELY-keskusten mahdollisuuksia tukea alueellisia asiantuntija- ja toimeenpanoverkostoja.

Suomen ympäristökeskus tukee ELY-keskusten työtä kokoamalla ja analysoimalla seurantatietoa ja päivittämällä tietojärjestelmiä. Valtakunnallinen SYKE:n koordinoima vesistökuunnostusverkosto huolehtii ajantasaisen kunnostustiedon jakamisesta ja kokemusten vaihdosta sekä alueellisten ja valtakunnallisten tilaisuuksien järjestämisestä.

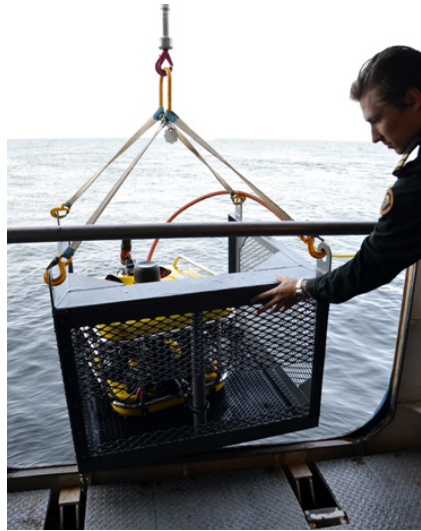

KAUPUNKIVESIEN HALLINTA JA HAITALLISTEN AINEIDEN VÄHENTÄMINEN

Tavoitteena on edistää vesien hyvän tilan saavuttamista vähentämällä haitallisten aineiden päästöjä ja pinta- ja pohjavesiin. Kaupunkivesien hallinnassa on jäte-, hule- ja kuivatusvedet kerättävä, käsiteltävä ja johdettava ympäristöön tai hyödynnettävä asianmukaisesti. Päästöjä voidaan rajoittaa tai estää joko kustannustehokkaan käsitelyn kautta tai ennaltaehkäisevästi.

Tietoa tarvitaan myös lisää muiden haitallisten aineiden, kuten hormonitoimintaan vaikuttavien aineiden ja lääkeaineiden, esiintymisestä vesiympäristössä ja pohjavesissä. Tavoitteena on myös vähentää vesiin päätyvän muovin määrää koota tietoa aineiden vaikutuksista ympäristöön.

Vuosittaista valtionavustusten hakua valtakunnallisten hankkeiden toteutukseen hallinnoi Etelä-Savon ELY-keskus. Teeman painopisteinä ovat haitalliset aineet yhdyskuntajätevesissä, haitalliset aineet hulevesissä ja sekaviemärit.

HYLKYJEN SANEERAAMINEN

Tavoitteena on tyhjentää öljyt yhdestä tai kahdesta hylystä ja vähentää näin meriympäristön pilaantumisen riskiä. Lisäksi varmistetaan, että vastuuviranomaisilla ja muilla toimijoilla on tarvittava osaaminen hylkyjen tyhjentämisessä.

Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä on yli tuhat vanhaa hylkyä, joissa osassa on joko polttoaineena tai lastina öljyä. Näistä parinkymmenen arvioidaan olevan korkea riski meriympäristölle. Hyltyt ovat ympäristöuhka niissä olevan öljyn ja haitallisten aineiden vuoksi.

Hankkeen toteutuksesta vastaa Suomen ympäristökeskus. Vuoden 2019 aikana etsitään sopivat hyltyt ja laaditaan toimintasuunnitelma hylkyjen tyhjentämiselle. Hylkyjen tyhjennys tehdään vuosina 2020–2021.

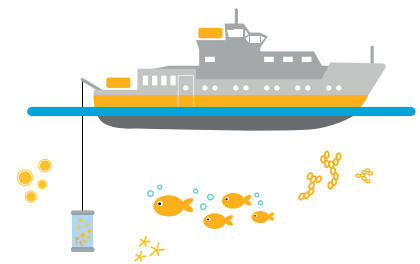

YM kuvapankki, Mikael Ahlfors ja Jan Ekeboom

ITÄMEREN JA SISÄVESIEN TILAN SELVITYKSET JA TUTKIMUS

Tavoitteena on tuottaa tutkimustietoa, joka auttaa kohdentamaan vesien tilaa parantavia toimenpiteitä kustannustehokkaasti. Lisäksi tutkimustieto tukee vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmien tarkistamista.

Tutkimushankkeen toteutuksesta vastaa Suomen ympäristökeskus, ja se toteutetaan yhteistyössä muiden tutkimusorganisaatioiden kanssa vuosina 2019–2021.

OHJELMAN VIESTINTÄ

Tavoitteena on viestiä ohjelman toimi-joista ja toimista vesien ja Itämeren tilan hyväksi. Samalla välitetään tietoa vesien tilasta ja sen merkityksestä sekä vesiensuojelun konkreettisista keinoista. Viestinnällä innostetaan osallistumaan ohjelman hankkeisiin ja kokeiluihin sekä jaetaan tietoa ohjelman tarjoamista rahoitusmahdollisuuksista.

Ohjelman viestinnästä vastaa ympäristöministeriö yhteistyössä ohjelmaan osallistuvien tahojen kanssa viestintäverkostossa. Ohjelman teemoista vastaavat tahot valmistelevat ja toteuttavat omaa viestintäänsä yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. ELY-keskukset tekevät viestintäyhteistyötä rahoittamiensa hankkeiden kanssa.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Ohjelmapäällikkö

Tarja Haaranen
p. 0295 250 282
tarja.haaranen@ym.fi

Erytisiasiantuntija

Jenni Jäänheimo
p. 0295 250 349
jenni.jaanheimo@ym.fi

ym.fi/vedenvuoro

Jenni Jäänheimo

OHJELMAN TEEMAT JA RAHOITUS

25 M€

Maatalouden innovatiiviset menetelmät (25 milj. euroa).

20 M€

Vesistökuunnostukset ja asiantuntijaverkostojen vahvistaminen (20 milj. euroa).

9 M€

Vesienhallinta maa- ja metsätaloudessa (9 milj. euroa).

9 M€

Kaupunkivesien kestävä hallinta ja haitallisten aineiden vähentäminen (9 milj. euroa).

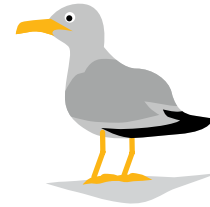
4 M€

Hylkyjen saneeraus (4 milj. euroa).

2 M€

Itämeren ja vesien tilan selvitykset ja tutkimus (2 milj. euroa).

OHJELMAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Vesien hyvä tila on ohjelman tärkein tavoite. Vesienhoidossa kehitetään ja otetaan käyttöön kustannustehokkaita ratkaisuja, jotka auttavat sopeutumaan ilmastonmuutokseen ja hidastavat luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä. Vesisuojelelun verkostojen vahvistaminen ja toimijoiden sitouttaminen vesienhoidon toteutukseen vahvistaa koko yhteiskunnan sitoutumista ympäristönsuojeluun. Tehostamisohjelman vaikuttavuus koostuu ympäristö-, sosiaalisista ja taloudellisista vaikutuksista.

Kipsikäsittelyn avulla on mahdollista pienentää epäorgaanisen maa-ainefosforin kuormitusta jopa 50% ja liuenneen epäorgaanisen fosforin ja orgaanisen fosforin kuormitusta 25%. Kipsikäsittelyn odotetaan pienentävän merkittävästi kiintoainehuuhtoutumia ja pienentävän hiilen huuhtoumaa. Kipsi voi myös parantaa maan rakennetta.

Kuitulietteet vähentävät hiukkasmaisen fosforin huuhtoumaa ja kiintoainehuuhtoutumia. Ne vähentävät myös hiukkasmaisen hiilen huuhtoumaa ja voivat lisätä maan hiilipitoisuutta. Orgaaninen aines lisää maan pieneliötoimintaa ja parantaa maanveden sidontakykyä.

Rakennekalkki vähentää fosforin, erityisesti hiukkasmaisen fosforin, huuhtoumaa. Se parantaa myös maan rakennetta ja vedenläpäisyyttä. Maan pH:n nousu ja parempi mururakenne parantavat juuriston kasvua ja kasvien hiilensidontakykyä.

Valuma-aluekohtainen vesienhoidon yhteistyö tehostaa maa- ja metsätalouden vesienhoidon keinojen yhteensovittamista ja laajempaa käyttöönottoa sekä sitoutumista vesienhoidon toteutukseen. Yhteistyön ja yhteissuunnittelun vahvistaminen tuo kustannussäästöjä ja tehostaa vesienhoidon toteutuksen vaikuttavuutta.

Vesienhallinta maa- ja metsätaloudessa lisää luonnonmukaisen vesienhoidon keinojen käyttöä. Se vähentää vesistöihin kohdistuvaa ravinnekuormitusta ja lisää maa- ja metsätalouden keinovalikoimaa ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Toimilla voidaan myös lisätä sekä vedenalaisen luonnon, että rantaluontotyyppeiden monimuotoisuutta.

Vesistökuormitushankkeiden toimenpiteet vähentävät vesistöihin kohdistuvaa ravinnekuormitusta, lisäävät niiden virkistyskäyttöarvoa ja hidastavat luonnon monimuotoisuuden katoamista. Toimijoiden verkostoituminen, paikallisen ja alueellisen kunnostustoiminnan aktivoituminen sekä vesienhoidon menetelmien kehittäminen turvaavat laadukkaan ja pitkäjänteisen vesienhoidon jatkumisen.

Haitallisten aineiden vähentäminen kaupunkivesistä parantaa pinta- ja pohjaviesien kemiallista tilaa. Päästöjä rajoittavien tai ennaltaehkäisevien menetelmien kehittämisellä tuottaa myös kustannushyötyjä hule- ja jätevesien käsittelystä vastaaville vesilaitoksille, kunnille ja kaupungille.

Itämeren hylkyjen saneeraukset ennaltaehkäisevät tulevia ympäristövahinkoja. Vahinkojen torjuminen on huomattavasti hankalampaa ja kalliimpaa, jos hylyt pääsevät vuotamaan ympäristöön. Viranomaisyhteistyön- ja osaamisen vahvistaminen turvaa tulevien saneerausten onnistumista.

Vesien tilan tutkimustiedon avulla on mahdollista suunnitella kustannustehokkaita toimia rannikkovesien kuormituksen vähentämiseksi ja tilan parantamiseksi. Tämä mahdollistaa pitkällä tähtäimellä vesien tilan paranemisen. Se myös auttaa toimijoita säästämään resursseja ja käyttämään niitä vaikuttaviin toimenpiteisiin.

